

YAKLAŞAN SEÇİM ÖNCESİ TUNUS'TA SİYASAL DENKLEMLER

THE POLITICAL BALANCE IN PRE-ELECTION PERIOD IN TUNISIA

المعادلات السياسية في تونس

قبل الانتخابات التي ستجري قريبا

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

YAKLAŞAN SEÇİM ÖNCESİ TUNUS'TA SİYASAL DENKLEMLER

THE POLITICAL BALANCE IN PRE-ELECTION PERIOD IN TUNISIA

المعادلات السياسية في تونس
قبل الانتخابات التي ستجري قريبا

ORSAM Rapor No: 79

Ekim 2011

ISBN: 978-9944-5684-3-2

İçindekiler

Takdim	3
Özet	5
Yerel Ayaklanmadan Devrime	6
Tunus'ta Yeni Dönem	7
Mevcut Siyasal Durum ve Seçim Düzenlemeleri.....	8
Seçim Öncesi Siyasal Denklem	10
Tunus Genel İşçi Birliği (TGİB).....	10
Al Nahda – Rönesans Partisi	10
Şebbi Liderliğindeki İlerici Demokrat Parti.....	12
Moncef Marzuki Liderliğindeki Cumhuriyet Kongresi Partisi	13
Hamma Hamami Liderliğindeki Tunus Komünist İşçi Partisi.....	14
Muhammed Kilani liderliğinde Sol Sosyalist Partisi	14
Abdürrzak Hammami liderliğinde Tunus Demokratik ve Vatansever Emek Partisi	15
Abdülkadir Zeytuni Liderliğindeki Yeşil Tunus Partisi.....	15
Sosyalist Demokratlar Hareketi.....	15
Demokratik Sendikacılar Birliği	16
Sosyalist Liberal Parti	16
Demokratik Emek ve Özgürlükler Forumu	16
Yenilenme Hareketi (Ettajdid).....	16
Seçim İttifakları.....	16
Modern Demokratik Bloğu	16
Demokratik Anayasal Birlik Partisi'nden Kalanlar	17
Sonuç.....	17

TAKDİM

Tunus'ta başlayan halk ayaklanmasının 23 yıllık Bin Ali iktidarını sona erdirmesi ve Bin Ali'nin ülkeden ayrılmasına neden olması bölge ülkelerinde iktidar değişikliği yanlısı kitleleri harekete geçirmiş ve bölgesel anlamda büyük yankılar uyandırmıştır. Tunus'un ardından Mısır'da, Hüsnü Mübarek'in yoğunlaşan halk muhalefeti ve isyanları neticesinde koltuğunu terk etmesi, değişimden yana bölgede esen dalgayı derinleştirmiştir. Cezayir, Fas, Libya, Yemen, Bahreyn, Suudi Arabistan ve Ürdün gibi bölge ülkeleri de benzer halk hareketleri ile karşı karşıya kalmıştır. Aralık 2010 itibari ile Ortadoğu'nun gündemini işgal eden bu gelişmeleri anlamak için hem halk isyanlarının gerçekleştiği ülkelerin iç dinamiklerini hem de bölgesel etkileri bağlamında dış dinamiklerini incelemeye öncelik veren pek çok çalışmayı sizlerle paylaştık.

Bin Ali sonrası dönemde Tunusluların kararlılığı ülkede kökten değişimin sinyallerini vermiştir. Geçici hükümet krizi ile başlayan süreç tüm eski parti üyelerinin siyasetten men edilmesi ve sivil toplumun geçiş sürecine entegre edilmesi ile sonuçlanmış ve hem Tunus halkı hem de bölge için önemli bir dönüşüm örneği haline gelmiştir. Bu nedenle 23 Ekim'de gerçekleştirilecek Kurucu Meclis seçimi, demokratik dönüşüm başta olmak üzere pek çok hayati husus açısından önem ihtiva etmektedir.

ORSAM olarak biz de yaşananları yakinen incelemek gayretindeyiz. Bu kapsamda Tunus'ta gerçekleşecek seçim öncesi durum ve sandık sonuçlarının yaşanan sürece etkisinin önemli olduğunu öngörmekteyiz. "Yaklaşan Seçim Öncesi Tunus'ta Siyasal Denklemler" başlıklı yeni raporumuzun ülkedeki toplumsal, siyasal ve ekonomik dönüşümün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Yeni raporlarımızda buluşmak dileğiyle,

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

Hazırlayan: Nebahat TANRIVERDİ
ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı

YAKLAŞAN SEÇİM ÖNCESİ TUNUS'TA SİYASAL DENKLEMLER

Özet

Tüm her şeyin başladığı ve demokratik dönüşümün başarı şansının en yüksek olduğu ülke Tunus 23 Ekim'de yapılacak seçimlere hazırlanmakta. Tunus'un başarılı olacağı yönündeki öngörünün pek çok temeli olmakla birlikte bunlardan belki de en önemlisi ülkenin tarihsel siyasi aktivizmi ve sosyal hareketliliği gösterilebilir. Spontane ve ekonomik temelli başlayan gösterilerin yayılmasında, siyasi bir zemin kazanmasında ve Bin Ali iktidarını sona erdirmesinde bu tarihsel geleneğin yeri oldukça önemlidir. Ülkenin ekonomik bakımdan gelişmemiş ve daha az yatırım alan güney ve iç kesimlerinde başlayan yerel tepki ve yoksulluk temalı gösteriler çok kısa bir sürede ulusal çaplı hale gelmiştir. Demokratik dönüşüm süreci olarak adlandırılan mevcut durumun geleceği de, Aralık-Ocak Tunus Halk Ayaklanmalarının başlaması ve yayılması, bu süreçte aktif rol alan aktörler, Bin Ali'nin ülkeden kaçmasının ardından başlayan süreçteki gelişmeler, yeni siyasi aktörler ile Tunus halkının tüm gelişmelere verdiği tepki çerçevesinde şekillenecektir. Öte yandan Bin Ali iktidarının sona ermesi ve eski iktidar partisi ve önde gelen üyelerinin siyasetten men edilmeleri ülkeyi tanınmamış pek çok partinin rol alacağı bir güç boşluğuna itmiştir. Seçim yasasının değiştirilmesi ve siyasi yasakların kaldırılması ile ülke eşi görülmemiş bir parti enflasyonu ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun yanı sıra Aralık-Ocak Tunus Halk Ayaklanmalarının başlaması ve yayılmasında siyasi partilerin çok sınırlı bir yerinin olduğu gerçeği de geçiş süreci açısından bir başka önemli hususu oluşturmaktadır. Ülkede ekonomik kriz derinleşmekte, Tunus seçmeninin eğilimi hala muğlâklığını korumakta ve parti enflasyonu karışık siyasi bir bulmacaya dönüşmektedir.

Yerel Ayaklanmadan Devrime

Ülkenin iç kesiminde yer alan Sidi Buzid'de üniversite mezunu olduğu halde seyyar bir şekilde meyve-sebze satarak geçimini sağlayan Muhammet Buazizi'nin tezgahına el konulmasının ve fiziksel hakarete maruz kalmasının ardından kendini yakarak öldürmesi, Sidi Buzid'de kitlesel tepkiye neden olmuştur. Eylemler öncelikle Sidi Buzid'de egemen olan Hamama Aşireti'nin etkin olduğu Menzel Buazine, El Mazuna, Argab, Bin Aun, Cilma, Sak El Cedid, Bir El Hafi ve Sabala'ya¹ sıçramış ve ardından da ülkenin kıyı şeridini ve nihayet 12 Ocak 2011'de başkent Tunis şehrini de içine almıştır.

Eylemlerin başkente sıçramasının ardından Tunus Genelkurmay Başkanı General Raşid Ammar'ın Bin Ali tarafından verilen emirlere itaat etmemesi ve silahsız eylemcilerin üzerine ateş açamayacağını bildirmesi eylemlerin başarıya ulaşmasında etkili olmuştur. Kısacası Bin Ali iktidarını ayakta tutan ekonomi, iç ve dış politikalarındaki dengelerin kendi aleyhine dönmesi ve halk arasında taban bulan muhalefetin devletin kurumlarında da taraftar kazanması ve dış politik desteğini de yitirmesi iktidarının sonlanmasına neden olmuştur.² Bu durum Aralık-Ocak Tunus Halk Ayaklanmalarının Bin Ali iktidarını nasıl sonlandırdığını açıklarken, eylemlerin örneğin 2008 Gafsa veya 2010 Bin Guardene ayaklanmaları gibi neden yerel ölçekte kalmadığı ve ülke geneline yayılmadığı konusunu aydınlatmamaktadır. Sidi Buzid'de başlayan halk gösterilerinin ülke geneline yayılmasında rol oynayan aktörlerin yeni dönemde de önemli bir rol üstleneceği varsayılabilir. Bunun yanı sıra kitlesel hareketlerin ardında yatan toplumsal dinamikler

seçmen eğilimleri konusunda açıklayıcı olabilir. Tunus'ta 23 Ekim öncesi dönemin analizi Aralık 2010'dan bu güne kadar geçen sürecin genel bir değerlendirmesi ile anlamlı olacaktır.

Öncelikle, protesto gösterilerinin bu kadar hızlı bir şekilde ülke çapına yayılmasında ve siyasal bir zemin kazanmasında Tunus Genel İşçi Birliği'nin yerel şubeleri etkin bir rol oynamışlardır. Sidi Buzid'de başlayan öncü gösteriler ilk aşamada ülkenin kuzeyine göre daha az kalkınmış güney ve iç kesimlerinde yayılmış ve bölgenin sosyo-ekonomik yapısı nedeniyle de ekonomik gerekçeler ve tepkiler ön plana çıkmıştır. Bu noktada Tunus Genel İşçi Birliği'ne bağlı birlikler (öğretmen birlikleri, sağlık görevlileri birlikleri, posta teşkilatı çalışanları birlikleri, baro çalışanları birlikleri, ticari birlikler) öncü hareketleri desteklemiş ve gösterilerin politize olmasını sağlamışlardır.³ Ekonomik sloganların politik sloganlara dönüşmesinde ve Bin Ali iktidarını hedef almasında ve hatta bazı bölgelerde eylemlerin başlamasında meslek örgütlerinin oynadığı rol oldukça büyüktür.⁴

Öte yandan oldukça politik olan Aralık-Ocak Tunus Ayaklanmaları siyasal liderlikten yoksun bir şekilde gelişmiştir. Herhangi bir siyasi partinin süreçte etkili olduğunu söylemek zordur. Ancak Bin Ali döneminde yasal olmayan Tunus Komünist İşçi Partisi (TKİP)⁵, Tunus Demokratik ve Vatansız İşçi Partisi⁶ ve Arap milliyetçisi hareketler eylemlerin başladığı ilk günden itibaren göstericilere aktif bir şekilde destek vermişlerdir. Diğer siyasi hareketler ise eylemlerin ülke geneline yayılma eğiliminin artmasıyla birlikte halk hareketlerine entegre olmaya çalışmıştır. Aralık ayının

sonuna doğru Yenilenme Partisi (Tajdid) ve İlerici Demokratik Partisi (İDP) de gösterilere dahil olmuş ve basın organları olan El Tarık ve El Makif ile destek vermişlerdir.⁷ El Nahda ise Aralık Ocak Tunus Ayaklanmalarında neredeyse hiç varlık göstermemiştir. Ancak El Nahda'ya yakın olduğu bilenen Hura ve İnsaf (Özgürlük ve Merhamet) Hareketi eylemlerin başladığı tarihten itibaren göstericilere destek vermiştir.⁸

Tunus'ta Yeni Dönem

Bin Ali iktidarının 14 Ocak 2011 tarihinde halk ayaklanmaları ile sona ermesinin ardından Tunus'un yeni bir sürece girdiği gözlenmektedir. Her ne kadar Demokratik Anayasal Birlik Parti üyelerinin ve o döneme ait yasaların ve düzenlemelerin halkın nezdinde meşruiyeti olmasa da Tunus'ta anayasal süreci devam ettirmeye çalışılmıştır. Anayasa'nın 56. Maddesine göre geçici boşluk olursa Meclis Başkanı, Cumhurbaşkanı olarak atanmakta, Anayasa Mahkemesi cumhurbaşkanını azlederek yeni süreci başlatmaktadır. Bu bağlamda Meclis Başkanı Fuad Mebuza Geçici Cumhurbaşkanı olarak atanmış ve Muhammed Gannuşi'ye geçici hükümeti kurma yetkisi vermiştir. Ancak ilk kurulan geçici hükümet yoğun halk gösterilerine ve muhalefetine dayanamayarak 27 Ocak'ta istifa etmiş, aynı gün içinde Gannuşi, Demokratik Anayasal Birlik Parti'den hiçbir ismin bulunmadığı 12 yeni bağımsız bakanın yer aldığı yeni kabineyi duyurmuştur. Ancak halk tepkisinin sona ermemesi üzerine aynı gün geçici Başbakan Gannuşi'de istifa etmek durumunda kalmış ve koltuğunu Beji Said Essebsi'ye bırakmıştır. Bu süreçte siyasi meşruiyeti sağlayabilmek adına Demokratik Anayasal Birlik Partisinden isti-

falar ile başlayan süreç, partinin tamamen kapatılması ve yasaklanması ile sonuçlanmıştır. Yeni kabine de ülkeye istikrar getirememiş ve nihayetinde ikinci hükümette istifa etmiştir. 7 Mart'ta Essebsi yeni kabineyi duyurmuştur. Bu gelişmelerin yanı sıra Demokratik Anayasal Birlik Partisinin üst düzey tüm üyelerine 10 yıllık siyaset yasağı getirilmiştir. Ayrıca, Tunus geçici hükümetinde görev alan isimlerin de seçimlere katılması yasaklanmıştır.

Bin Ali iktidarının sona ermesi ile birlikte siyasi hayata yansıyan canlılığın etkileri ise hala tartışılmaktadır. Bugüne kadar 81 parti ve 100'den fazla bağımsız aday yasal onay almıştır. Siyasi partilerin sayısındaki bu artış Tunus'ta 1956'dan itibaren ilk defa bağımsız seçimlerin gerçekleşecek olması ile doğrudan bağlantılıdır. Öte yandan tüm bu partilerin seçim yasası nasıl düzenlenirse düzenlensin temsil hakkı kazanmayacağı tahmini yapılabılır. Bu durum ise birkaç büyük partinin bu bölünmüşlükten daha avantajlı çıkacağı sonucunu beraberinde getirecektir.

Tunus'ta yaşanan deneyimin yönü ve niteliği, bölgedeki diğer ülkelerin durumunu da etkileyecektir. Bu etkinin, bölge ülkelerin gündeminde olduğu da görülmektedir. Fas-Tunus ve Cezayir-Tunus arasında gerçekleştirilen görüşmeleri bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Tunus'ta Bin Ali iktidarının devrilmesinin ardından ilk yurtdışı temaslarını Fas ve Cezayir'e gerçekleştirilmiştir. 27 Ocak 2011 tarihinde yoğunlaşan halk eylemleri nedeniyle Başbakanlık görevinden istifa eden Gannuşi'nin yerine göreve gelen Said Essebsi, 15 Mart'ta Fas'a düzenlediği resmi ziyaret sonrasında iki ülkenin ilişkilerinin iyi olduğu ve Fas'ın Tunus'taki yeni süreci desteklediği mesajını vermiştir.

Öte yandan yapmış olduğu bu görüşmelerin ardından Tunus'a dönen Said Essebsi, 16 Mart'ta Cezayir'in Tunus'un demokratikleşme sürecinde katkıda bulunmak için 100 milyon dolarlık mali bir yardımda bulunacağını duyurmuştur. Bu miktarın 10 milyon doları doğrudan yardımken, 40 milyon doları %1'lik bir faizle geri ödenmesi planlı mali borç olması planlanmaktadır. 50 milyon dolarlık depozitonun ise Tunus merkezine yatırılması kararlaştırılmıştır. Görüldüğü üzere Cezayir özellikle Rabat'ta düzenlenen halk eylemlerinin yeniden başlamasını engellemek için Tunus'ta siyasi istikrarın bir an evvel sağlanması gerektiği yönünde politika izlemektedir.

Bölgesel gelişmelerin yanı sıra 17 Mart'ta Tunus'a gerçekleştirdiği resmi ziyarette, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Rodham Clinton'ın benzer mesajlar verdiği görülmektedir. Tunus'ta Başbakan Said Essebsi dahil pek çok yetkili ve kurum ile temaslarda bulunan Clinton, Tunus'ta yeni süreci destekleyeceklerini, bunun içinde yeni iş fırsatları yaratmak başta olmak üzere çeşitli ekonomik reformlara destek vereceklerini belirtmiştir. Ayrıca, Tunus'tan önce Mısır'a gerçekleştirmiş olduğu ziyaret kapsamında da benzer mesajlar vermiştir. 2010 yılı sonunda başlayan eylemler ve Bin Ali'nin ülkeden kaçması sonrası geçici hükümetin istikrarı sağlamakta zorlanması ülke ekonomisini durma noktasına getirmiştir. ABD Başkanı Obama'nın tarihi Arap Baharı konuşmasında da ana başlık olarak yer alan Tunus ve Mısır ekonomilerinin yeniden yapılandırılması ve desteklenmesi hala gündem maddesi olarak tartışılmakta. 10 Eylül'de gerçekleşen ve "Arap baharını" yaşayan ülkelerin geçiş sürecine yardımcı olmak için G-8 ülkeleri tarafından oluşturulan "Deauville Ortaklığı" sürecinin ilk toplantısında

Mısır, Tunus, Fas ve Ürdün'e 2013 yılına kadar 38 milyar dolar yardım yapılması konusunda görüş birliğine varıldığı açıklanmıştır. ABD ve Avrupa ülkeleri tarafından bölge ekonomisinin yeniden şekillendirilmesine yönelik çabalar mevcuttur. Türkiye, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt'in de G-8 toplantısında yer almıştır. Kanada, İngiltere, ABD, Avrupa Komisyonu ve Cezayir başta olmak üzere pek çok ülkenin Tunus'ta ekonomik ve siyasi reformların desteklenmesi ve özellikle mali yardımda bulunacaklarını açıklaması, Tunus'un sınır aşan etkisinin henüz sona ermediğini göstermektedir. Ancak ABD ve Avrupa'dan alınması beklenen kredi ve hibelere yönelik prosedürün uzun olması ve şartlar bu ülkeler tarafından sıcak karşılanmamaktadır.

Mevcut Siyasal Durum ve Seçim Düzenlemeleri

Sonuç itibari ile 14 Ocak 2011 tarihinde Zeynel Abidin Bin Ali dönemi, Bin Ali'nin Suudi Arabistan'a kaçması ile birlikte sona ermiş ve ülke belirsiz bir dönüşüm sürecine girmiştir. Ülkede protesto gösterileri geçici hükümetlere yönelik hoşnutsuzluklardan dolayı devam etmiş ve eylemler sonunda eski iktidar partisi olan Demokratik Anayasal Birlik Partisi kapatılmış ve üyelerine 10 yıl süresince siyasi yasak getirilmiştir.⁹

Haziran ayının başında bağımsız Seçim Komisyonu yeni kurulan partilere zaman tanımak ve seçmen tespiti yapmak gerekçeleri ile seçimlerin Temmuz ayına ertelendiğini açıklamıştır.¹⁰ 23 Ekim Seçimlerinde 218 üyeli Ulusal Kurucu Meclis üyeleri seçilecek ve bu Kurucu Meclis 1 yıl içerisinde Yeni Anayasa-

yı hazırlamaktan ve Parlamento Seçimlerini gerçekleştirmekten sorumlu olacaktır.¹¹Ulusal Kurucu Meclis'in oluşturulacağı tarihe kadar demokratik dönüşümün gerçekleştirilmesi için geçici hükümet tarafından üç önemli organ oluşturulmuştur. Bunlar, Siyasi Reform Komisyonu, Yakın Zamanda Yaşanan Olaylardaki Şiddet ve İfrat için Hakikat Araştırma Komisyonu ve Yolsuzluk İçin Hakikat Araştırma Komisyonu'dur. Siyasi Reform Komisyonu'nun ismi 18 Şubat'ta çıkarılan yasa ile Devrim Amaçları, Siyasi Reform ve Demokratik Dönüşüm Yüksek Komisyonu olarak değiştirilmiştir. Bu isim değişikliği ile birlikte özellikle devam eden oturma eylemlerinin ve sivil toplum örgütleri ve çeşitli siyasi hareketlerinin baskısı sonucu, komisyona partilerin, sivil toplum örgütlerinin ve önemli siyasi isimlerin katılmasının yolu açılmıştır.¹² Bu komisyon geçici yasaları yapmakla yükümlüdür. Bu bağlamda, Devrim Amaçları, Siyasi Reform ve Demokratik Dönüşüm Yüksek Komisyonu tarafından hazırlanan yeni seçim yasası kabul edilmiştir.¹³ Yeni seçim yasasına göre kamu görevlileri, valiler ve hakimler görevlerinde istifa etmedikleri sürece ve eski iktidar partisi Demokratik Anayasal Birlik Partisi üyeleri hiçbir şekilde seçimlerde aday olamayacaklardır. Ayrıca gene yeni düzenlemelerle kadın adaylar için kota uygulaması başlatılmıştır.¹⁴24 Haziran'da Uluslararası Suç Örgütü'ne üye olan Tunus'ta, sansürler hafifletilmiş ve siyasi tutuklular afa serbest bırakılmıştır.¹⁵

Tunus'ta siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarsızlığın devam etmesinden ötürü, seçimlerde hangi grup ve isimlerin seçimde başarılı olacağına dair tahmin yürütmek oldukça güçtür. Siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, İslami

ve sol hareketler uzun süredir devlet baskısı altında kalmıştır. Öte yandan Aralık-Ocak eylemleri ve sonrasında geçici hükümete karşı devam eden eylemler ülkenin ekonomik durumunu kötü yönde etkilemiştir. Yabancı yatırımcının istikrarsızlık nedeniyle ülkeden kaçması, turizm gelirlerinin de benzer nedenle kaybedilmesi ile grevler nedeniyle üretimin durması ekonomik sorunların derinleşmesine ve özellikle ekonomik sorunların devlet erklerinin çalışamaz duruma gelmesi ile birlikte çok daha kritik bir noktaya geldiği ülkenin güney ve orta bölgelerinde hoşnutsuzluk artmıştır. Her ne kadar Tunus'ta seçimler bağımsızlıktan beri sürekli bir şekilde gerçekleştiriliyor olsa da parlamenter sisteme duyulan güven düşük seviyelerde kalmaktaydı ve ayrıca seçmen sayısı ile oy kullanma oranları sınırlı bir oranda gerçekleşmekteydi. Bugün Tunus'ta çoğu seçmenin hala geçerli bir nüfus kağıdı olmadığı ve seçmen kayıtlarına başvurunun %50'lerde kalması göz önünde bulundurulduğunda demokratikleşme sürecinde aşılması gereken zorluklar daha net anlaşılmaktadır. Benzer şekilde 23 Ekim Seçimlerinin net anlaşılmadığı IFES'in yaptığı kamuoyu yoklamalarından da anlaşılmaktadır. Bu çalışmaya göre halkın sadece % 43'ün yapılacak seçimin Ulusal Kurucu Meclis için yapıldığı bilmekte ve 10 Tunusludan 8'inin partiler ve seçim süreci hakkında daha çok bilgiye ve yönlendirmeye ihtiyaçları olduğunu belirtmektedir. Öte yandan Tunus'ta yeni seçim yasası ve siyasi yasakların kaldırılması ile birlikte parti enflasyonu yaşanmış ve bu durum özellikle yeni partiler için kendilerini halka tanıtmaya sorununu ortaya çıkarmıştır. 100'den fazla partinin kurulduğu ülkede çoğu partinin ülkenin genelinde şubeleri bulunmakta ve başkentle ya da en fazla ülkenin kıyı

şeridi ile sınırlı kalmaktadır. Ayrıca ekonomik sorunların sarmaladığı ülkede bu partiler için tanıtım fonlarına ayrılacak ciddi ekonomik devlet yardımından da bahsetmek mümkün değildir. Halihazırda El Nahda ve İlerici Demokratik Partisi arasında devlet fonunun yanı sıra yerel işletmelerin partilere sponsor olması konusunda yaşanan tartışma bu bağlamda değerlendirilebilir.

Seçim Öncesi Siyasal Denklemler

Tunus Genel İşçi Birliği (TGİB)

Tunus Genel İşçi Birliği (TGİB) eylemlerin başladığı ilk günden itibaren önemli bir güç olmayı başarmıştır. Aralık-Ocak eylemlerinin politize olması ve ülke geneline yayılmasında önemli bir rol üstlenen Tunus Genel İşçi Birliği'nin seçim sürecinde etkin bir aktör olması yönündeki beklentiler yüksekti. Ancak birliğin büyük oranda parçalı bir yapıya sahip olması, özellikle merkez ve yerel birimler arasında ciddi görüş farklılıklarının olması yeni dönemde Tunus Genel İşçi Birliği'nin seçimlerde daha pasif bir rol üstlenmesine neden olmuştur. 1946'da kurulan ve bağımsızlık mücadelesinde de önemli bir rol üstlenen Tunus Genel İşçi Birliği¹⁶ özellikle Burgiba döneminde devlet kontrolü altına alınmıştır. Neredeyse tüm muhalif siyasi faaliyetlerin yasaklandığı ülkede siyasal zemine sahip birlik muhalefetin odağı haline gelmiştir. Öte yandan devletin daha çok merkez birimleri kontrol edebildiği ve yerel düzeyde daha bağımsız hareket edilebildiği, Tunus siyasi tarihinde birliğin pek çok büyük eyleme imza atmasından anlaşılmaktadır. Devlete yakın olan merkez birimler ise bu eylemlerde "arabulucu" rolü üstlenmişlerdir. Bu ikili yapı birliğin di-

namik olmasını sağladığı kadar uzun ömürlü olmasını da sağlamıştır. Tunus Genel İşçi Birliği Tunus tarihi boyunca sürekliliği koruyan bir yapı olmuştur. Birliğin bu yapısına uygun bir şekilde Aralık-Ocak Ayaklanmalarında da Tunus Genel İşçi Birliği arabulucu olmaya çalışmıştır. Bu nedenle devrim sonrası içeriden ve dışarıdan pek çok eleştiriye maruz kalmakta, merkezdeki üyeleri ve başkanı eski rejimle bağlantılı olmakla suçlanmaktadır. Seçim öncesinde birliğin önünde parti kurması, herhangi bir partiye destek vermesi ya da seçim sürecinde üyelerini serbest bırakması seçenekleri bulunmaktaydı. Tunus Genel İşçi Birliği bu seçeneklerden sonuncusunu seçmiş ve birlik olarak bundan sonraki süreçte sosyal konulara ağırlık vererek yollarına devam edeceğini açıklamıştır.¹⁷ Bu kararda birlik içindeki parçalanmışlığın etkisi olduğu düşünülmektedir.

Al Nahda – Rönesans Partisi

Bin Ali iktidarının sona ermesi ile başlayan yeni siyasi dönemde, en çok konuşulan ve tartışılan siyasi aktör olan Nahda Partisi ve lideri Şeyh Raşid Gannuşî'nin izleyeceği politikaların yerel ve bölgesel etkileri olacağı görülmektedir. Nahda hareketi, Şeyh Raşid Al-Gannuşî ve Abdulfatah Mouru'nun 1970 tarihinde devletin finanse ettiği ve Tunus'ta Arap ve Tunus kimliğini benimsetmek amacıyla taşıyan Kuran'ı Muhafaza Derneği'ne katılması ile başlamaktadır. Böylece Cami vazaları ile geniş kitlelere seslenebilme olanağı sağlayan Gannuşî'nin siyasi hayatı başlamıştır. Öte yandan, 1978 tarihinde Tunus ordusunun bir dizi operasyon düzenlemesi ve İslamcılar üzerinde baskının arttırılması ile Gannuşî'nin tabanı oluşmuş ve İslami Eğilim

Hareketi doğmuştur.¹⁸ İslami vurguların yanı sıra ekonomik ve politik sorunları da gündemine alarak özellikle gençler üzerinde etkili olmaya başlayan İEH, 1980'lerde solcu öğrenci birlikleri kadar organize öğrenci birliklerine sahip olmuştur. Bu başarısının altında Yeni Düstur'un 1956 yılından itibaren işçi birliklerine ve seküler muhaliflerine karşı yürüttüğü sindirme politikaları yatmaktadır. Bu politikalar bazı muhalif hareketlerin İslami Eğilim Hareketi etrafında toplanmasına neden olduğu gibi diğer hareketlerin zayıflaması ile daha güçlü bir aktör olarak karşımıza çıkmasına da neden olmuştur.

1981 tarihinde Raşid Gaannuşi'nin tutuklanması hem Nahda içinde bir dönüşümün hem de bazı sol hareketler ile yapılan ittifakların başlangıcı olmuştur. Sosyalist Demokratlar, Komünist Parti, Sosyalist Birliği ve Tunus İnsan Hakları Birliği tarafından kınanmış ve tutukluların serbest bırakılmaları talep edilmiştir. 1980'lerdeki bu ittifakın bir benzeri Tunus'ta bugünde yaşanmaktadır. Gannuşi'nin liderliğindeki hareket dönemin sol ve seküler grupları ve partileri tarafından farklı bir perspektiften yorumlanmıştır. Bunun başlıca nedenleri şiddet karşıtı söylemi, diyalog ve işbirliği yanlısı tutumu ve ılımlı yaklaşımı olmuştur. 1979 yılında İEH'nin yayın organları olan El-Maarifa ve El-Mujtama kapatılınca bu ortaklık sol ve seküler grupların yayın organlarının kapılarını İslamcılara açması ile derinleşmiştir. Böyle bir işbirliğinin varlığının tespiti, Tunus'un geleceğine dair öne sürülecek argümanlarda kuşkusuz önemli olacaktır.¹⁹2005 tarihinde 18 Ekim Hareketi içerisinde değişik siyasi eğilimleri temsil eden hareketler ve partiler ile ortak bir çatı altında bir araya gelmesi de ortak siyasi zeminin oluşması ve gelecek ittifaklar açısından umut vaat

etmektedir.

Öte yandan Burgiba döneminde Siyasal İslam ve sol hareketler üzerinde kurulmaya çalışılan baskı unsurları hareketin güçlenmesi ile sonuçlanmış ancak Tunus Siyasal İslamcılarını sistem dışına çıkıp şiddete yönelmemişlerdir. Bu durum Nahda'yı bölgenin diğer Siyasal İslamcı hareketlerinden ayıran en önemli özelliğidir. Ayrıca 1987 tarihinde, General Zeynel Abidin bin Ali'nin "kansız bir darbe" ile Burgiba'nın yerine geçmesinin ardından gerçekleştirilen 1989 seçimlerinde hareket bağımsız adaylarla girdiği seçimlerden Tunis, Gabes ve Sousse'da oyların %30'unun alırken genel olarak %14,6 oy alarak ülkenin en büyük muhalefet bloğunu oluşturmuştur.²⁰ Ancak bu seçim başarısının ardından Nahda Partisi'nin birçok üyesi tutuklanmış, liderleri Raşid Gannuşi aynı yıl sürgüne gitmiştir.²¹ Siyasi faaliyetlerini bu güne kadar sürgüne gittiği Londra'dan sürdüren Gannuşi, 30 Ocak 2011 tarihinde Tunus'a geri dönmüştür. Nahda Partisi her ne kadar İslami bir yaşam tarzının yayılması için ortaya çıkmışsa da Burgiba ve Bin Ali döneminde yaşadığı siyasi baskılar nedeniyle bugün temsil ettiği değerler "Batı tarzı muhafazakâr parti" çizgisindedir. Raşid Gannuşi'nin özellikle AKP'ye yaptığı atıflar ile sol ve seküler gruplarla oluşturduğu siyasi ittifaklar bu çizgiyi güçlendirmektedir. Ayrıca tarihine bakıldığında da yöntem olarak şiddete başvurmamış olması bu bakımdan göz önünde bulundurulmalıdır. Nahda EMRHOD'un yaptığı çalışmada Tunus'ta en çok bilinen üç oluşumdan biridir.²²

Nahda her ne kadar Aralık Ocak Tunus Halk Ayaklanmasında öncü rol oynamasa da, Bin Ali sonrası döneme çok hızlı bir şekil-

de entegre olabilmeyi başarmıştır. Gannuşi, Tunus'a döndüğü tarihten itibaren 24 vilayetin 22'sini ziyaret etmiştir. Yerel bazda Tunus'ta en iyi örgütlenen parti olduğu iddia edilmektedir.²³ Öte yandan Tunus'ta seçimler yaklaştıkça siyasi kutuplaşmanın da arttığına yönelik ciddi iddialar bulunmaktadır.²⁴ Özellikle 1990'larda Al-Nahda üyelerinin karıştığı iddia edilen çeşitli şiddet olayları bu kutuplaşmayı arttırmaktadır.²⁵ Bunun yanı sıra, Tunus'ta sınırlı ancak son zamanlarda ismini sık gündeme getirmeyi başarmış Hizb'ut Tahrir gibi Selefi grupların gerçekleştirdiği protesto gösterileri ve üniversite baskınları gibi bazı şiddet içeren eylemlerde bu kutuplaşmanın artmasına ve El-Nahda'ya dair gelişen şüphelerin taban bulmasına neden olmaktadır. Üniversitelerdeki başörtüsü, hicap gibi örtünme usullerinin hala yasak olması nedeniyle gerçekleştirilen eylemler ile bir Tunus televizyon kanalının Persopolis isimli filmi yayınlaması ardından başlayan gösteriler bu bağlamda değerlendirilebilir. El-Nahda her ne kadar imajını bu gelişmelerden uzakta yeniden inşa etmeye çalışsa da eleştirilerden kaçamamaktadır.

Şebbi Liderliğindeki İlerici Demokrat Parti

İlerici Demokrat Parti ise 1983 tarihinde Sosyalist İlerici Cephe adıyla yasal bir parti olarak kabul edilebilmek için başvuruda bulunmuş ancak 1988 tarihinde yasal bir parti olarak kabul edilebilmiştir. Merkez solu temsil eden partinin en bilinen ismi Ahmet Necip Şebbi'dir. Ayrıca partinin genel sekreteri Maya Cibril 'de partinin öne çıkan isimlerindenidir.²⁶ Partinin basın organı ise Al-Mawqif'tir.²⁷

1989-1999 tarihleri arasındaki seçimlere katılan İlerici Demokrat Parti, 2009 Devlet Başkanlığı seçimlerinde Ahmed Necip Şebbi'yi cumhurbaşkanı adayı olarak göstermiş ancak Şebbi, Bin Ali'ye "sahte meşruiyet" suçlamasında bulunarak adaylıktan çekilmiştir. Tunus Genel İşçi Birliği ve Nahda ile birlikte Tunus'ta halk tarafından en çok tanınan partilerden biri olduğu söylenmektedir. Herhangi bir siyasal bloğa katılmayacağını açıklayan parti Mart ayından itibaren ANSAMED, Al Jazeera ve 3C Etudes gibi kurumlar tarafından yapılan anketlerde ikinci parti olarak çıkmaktadır.

Parti'nin açıkladığı programa göre Tunus 2. Cumhuriyet dönemine girmiş ve parti bu bağlamda barışçıl, dayanışmaya, zayıfları koruyan ve bölgeler arası dengeye dayalı sosyal ve adem-i merkezîyetçi bir demokrasi vaat etmektedir. Seçim esasını devletin her kademesine, ulusal, bölgesel ve belediye seviyelerine yaymayı amaçlayan parti sivil toplumun da katılımın sağlanacağını söylemektedir. Çoğulcu sistemin sağlanması için erkler ayrılığına vurgu yapan parti programı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesindeki hakların Anayasal güvence altına almayı planına da yer vermektedir. Parti, devlet başkanı beş yıllığına genel oy ile seçmeyi, parlamentonun Temsilciler Meclisi ve bölgeleri temsil eden Senato'dan oluşmasını ve bağımsız yargı için Yargı Konseyi ve Anayasa Mahkemesi kurulmasını planlamaktadır. 4 üyesi Parlamento tarafından, 7 üyesi rütbe esasına göre atanan ve 1 üyesi İdare Mahkemesi Başkanı ve 1 üyesi Yargıtay Mahkemesi Başkanı'ndan oluşmak üzere 13 üyeli Yargı Konseyinin oluşturulması vaat edilmektedir. Parti programı Anayasa Mahkemesi üyelerinin 4'ünün Temsilciler Meclisi tarafından, 4'ünün Senato tarafından ve 3'nün

Devlet Başkanı tarafından atanması esasını içermektedir. Son olarak parti halka biri anayasa için diğeri de Özgürlük ve Haklar Bildirgesi için iki referandum vaat etmektedir.²⁸

Moncef Marzuki Liderliğindeki Cumhuriyet Kongresi Partisi

Sürgündeki bir diğeri muhalif lider Moncef Marzuki tarafından 2001 yılında kurulan Cumhuriyet Kongresi de etkili bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Tunus'un önde gelen insan hakları savunucularından ve aktivistlerinden olan Moncef Marzuki özellikle hapishanelerdeki işkence ve ihlaller konusunda çaba sarf etmiş, bu nedenle ve bunun yanı sıra yasal olmayan İslami gruplarla çalıştığı iddiasıyla da defalarca tutuklanmıştır.²⁹ 2001 yılında kurduğu Cumhuriyet Kongresi 2002 tarihinde yasaklanınca Fransa'ya sürgüne gitmiş, parti ve siyasi çalışmalarını burada sürdürmüştür. Marzuki, 18 Ocak 2011'de Paris'ten Tunus'a geri döndü.

Cumhuriyet Kongresi'nin ilk parti kongresi 24-25-26 Haziran 2011 tarihinde Kairun'da gerçekleştirildi. Bu kongre aynı zamanda kurulduğundan bu yana gerçekleştirilmiş ilk toplantıdır. Kairun'daki kongrede parti bir ortak metin üzerinde uzlaşmış ve bu metni parti programı olarak kabul etmiştir. Bu programda öncelikle seçimlerin hemen ardından tüm partilere çeşitli düzenlemeler için Ulusal Kongre oluşturulması çağrısı yapılmıştır. Bu bağlamda oluşturulacak geniş kapsamlı Ulusal Cephe ile devlet hizmetlerinin yeniden inşası hedeflenmektedir.

Parti programı seçimlerin ardından hazırlanması beklenen anayasa için de Cumhuriyet

Kongresi'nin önemli görüşlerini içermektedir. İlk olarak parti Tunus kimliğinin Arap ve Müslüman olarak tanımlanması gerektiğini belirtmektedir. Toplumsal hafıza ve tarihsel kökleri işaret eden program bu bağlamda eğitimin tüm alanlarında Arapçanın eğitim dili olması gerektiğini savunmaktadır. Parti programına göre geniş bir medeniyet merkezi inşa etmek amacıyla Arap Hakları Birliği inşa edilmelidir ve bu da ancak Arapçanın ve Filistin'in dünyaya açılması ile mümkündür.

Kimliğin yanı sıra kolektif ve bireysel haklara da değinen parti programı bu hakların bir bütün olduğunu kabul ederek hakların anayasa ile garanti alınması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Ülkenin parlamenter sistemi hususunda parti 4 yıllığına halk tarafından seçilecek Devlet Başkanlığı ve 4 yıllığına parlamento tarafından seçilecek Başbakan seçilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Yargı konusunda ise Anayasa Mahkemelerinin kurulmasını isteyen parti yargının bağımsızlaştırılması için çeşitli yargı reformlarına da parti programında yer vermiştir.

Parti yeni bir güvenlik doktrini benimsenmesi gerektiğini düşünmektedir. Vatandaşların güvenliğini esas alan bu yeni güvenlik doktrini, düzen ve güvenlik ile insan hakları arasında sağlanacak dengeye dayanmaktadır. Ayrıca parti daha etkin bir ulusal güvenlik ve ordu için çeşitli tavsiyeler ve reformlar da önermektedir.

Ekonomi de ise parti serbest ekonomiyi savunmakta ve kısa vadede ekonomik büyümenin sağlanması, işsizliğin azaltılması ve bölgeler arasında dengenin sağlanması gibi amaçları hedeflemektedir.³⁰

Marzuki ile Gannuşi, farklı siyasi hareketleri temsil etmelerine rağmen 18 Ekim Hareketi içerisinde bir araya gelmişlerdir. Ayrıca, Marzuki'nin Nahda hakkındaki olumlu açıklamaları dikkat çekmektedir.³¹ Parti seçimlerin ardından Kurucu Meclis'e anayasal ve diğer reformlar için 3 yıl süre verilmesinin isteyen tek partidir.

Hamma Hamami Liderliğindeki Tunus Komünist İşçi Partisi

Marksist-Leninist bir parti olan Tunus Komünist İşçi Partisi (TKİP) 1986 tarihinde kurulmuştur. Siyasete 1972 tarihinde öğrenci hareketlerinde başlamış olan Hamma Hammami liderliğindeki TKİP 1987 yılında yasaklanmış, lideri Hammami ve üyeleri tutuklanmıştır. Bu tarihten Bin Ali iktidarının yıkıldığı tarihe kadar, TKİP üyeleri defalarca tutuklanmıştır. En son tutuklama dalgası ise 12 Ocak 2011'de gerçekleşmiş, Hammami, Muhammed Mzem ve Amar Amroussia'de gözaltına alınmış ve 18 Ocak 2011'de serbest bırakılmıştır. TKİP, 24 Aralık'ta başlayan halk ayaklanmasında aktif olarak görev alan nadir siyasi partilerden biridir. Ayrıca, 1990'larda siyasi ve Nahda karşıtı söylemlerinde değişiklik yaparak daha ılımlı bir çizgiye kaymıştır. 2005 tarihinde oluşturulan 18 Ekim Hareketi'ne dahil olmuş ve böylece Nahda ile ittifaka girmiştir. Ancak Tunus Komünist İşçi Partisi'nin 1990'lardaki ılımlı değişimi parti içinde bölünmeye neden olmuştur. 2005 tarihinde Tunus Komünist İşçi Partisi'nin Nahda ile işbirliği yapmasının ardından, 2006 tarihinde Muhammed Kilani liderliğinde bir grup Tunus Komünist İşçi Partisi'nden ayrılmış ve Sol Sosyalist Partisi'ni kurmuşlardır. Bin Ali döneminde yasaklı partiler arasında yer alan TKİP, yeni dönemde

yasal bir parti olarak tanınmıştır. Parti'nin sözcüsü Abed Cabbar Bdouri, partinin sınıflar arasındaki farklılığın azaltılması, bölgeler arası dengenin amaçlandığı ve eşit refah dağılımı hedeflediğini belirtmiştir. Aynı röportajda Bdouri, TKİP'in komünist bir devlet kurmayı amaçladığı yönündeki eleştirileri reddetmiş ve partinin komünist-Leninist bir parti olmakla birlikte amaçlarını yukarıdaki esaslarla sınırlı olduğunu ve partinin kendini aşırı sol yerine solda tanımladığının altını çizmiştir.³² Parti yeni dönemde eylemlere devam etmiş ve listesindeki üyeler tutuklanmıştır. Bu nedenle parti kendilerine karşı dezenformasyon ve baskı unsurlarının devam ettiğini iddia etmektedir.³³

Muhammed Kilani liderliğinde Sol Sosyalist Partisi

TKİP'in 1990'larda siyasi ve Nahda karşıtı söylemlerinde değişiklik yaparak daha ılımlı bir çizgiye kayması ile birlikte parti içinde bölünme gerçekleşmiş, 2006 tarihinde Muhammed Kilani liderliğinde bir grup Tunus Komünist İşçi Partisi'nden ayrılmış ve Sol Sosyalist Partisi'ni kurmuşlardır.

Parti 29 Mayıs 2011 tarihinde Ariana'da gerçekleştirdiği kongrede ekonomik, siyasi ve sosyal husuları kapsayan bir programı kabul etmiştir. Parti seçimlerin ardından bir yıl içerisinde anayasanın hazırlanıp yeniden seçime gidilmesini desteklemektedir. Partinin tabanının zayıf olduğu düşünülmektedir. Ancak parti'nin Nahda Partisi ile ilgili açıklamaları ve iddiaları ülkedeki siyasi kutuplaşmayı derinleştirmektedir. Parti El Nahda üyelerinin 3 Temmuz'daki Modern Demokratik Cephe'nin ilk toplantısını bastıklarını iddia etmiştir.³⁴

Devlet ve din ararsındaki siyasi ayrımın gerekliliğine vurgu yapan parti öte yandan İslamcılar ve dolayısıyla El Nahda Partisi'ni ülke için bir tehdit olarak algılamaktadır. İnançın, dinin ve ibadetin siyasette kullanılmasına izin verilmemesi gerektiğini dile getiren parti sekülerlik ilkesini savunmaktadır.³⁵

Abdürrezak Hammami liderliğinde Tunus Demokratik ve Vatansever Emek Partisi

Abdürrezak Hammami liderliğinde Tunus Demokratik ve Vatansever Emek Partisi de yeni dönemde yasal zemine kavuşmuştur. Bu partilerin tabanların zayıf olduğu düşünülmektedir, ancak bu güne kadar seçimlere katılmamış olmalarından dolayı seçmen tabanlarını tespit etmek zordur. Sidi Buzid'de başlayan eylemlere ilk destek veren partilerden olmaları bu noktada önemlidir. Parti resmi açıklamalarında ülkede eski rejim kırıntıları ve uzantılarının yargıdan idari sisteme kadar pek çok kurumda varlığını devam ettirdiğini ve hala karşı devrim ihtimalinin bulunduğunu iddia etmektedir. Tunus'ta Bin Ali sonrası dönemde demokratik geçişe destek verilmesi amacıyla gerçekleştirilen uluslar arası inisiyatiflere karşı olan parti dinin siyasette kurumsallaştırılmasına karşı durduğunu belirtmektedir. Öte yandan partinin resmi bildirgelerinde Irak'taki ABD varlığı ve Filistin sorununa da yer almaktadır. Partinin dört teması özgürlük, adalet, ilerleme ve eşitliktir.³⁶

Abdülkadir Zeytuni Liderliğindeki Yeşil Tunus Partisi

Yasağı kalkan bir başka parti ise Abdülkadir Zeytuni tarafından kurulmuş olan Yeşil Tunus Partisi'dir. Parti Avrupa Yeşiller

Federasyonu'na üyedir. Parti, Avrupa'daki Yeşiller Partileri gibi çevreci politikalar, insan hakları, cinsiyet eşitliği, sosyal adalet, demokrasi, ayrımcılık ve şiddet karşıtı politikaları savunmaktadır.³⁷

Sosyalist Demokratlar Hareketi

Bunların dışında Tunus politik hayatında Bin Ali iktidarı döneminde yasal olarak faaliyet gösteren partiler de mevcuttur. Bu partilerin en köklüsü Sosyalist Demokratlar Hareketi'dir (MDS). Burgiba 1981 tarihinde liberal bir açılım yapıp, tek partili siyasi hayatı sonlandırdığını açıkladığında Sosyalist Demokratlar Hareketi (MDS) kurulmuş ve Tunus'un devlet tarafından tanınan ilk muhalefet partilerinden biri olmuştur. Esas itibari ile hareket Yeni Düstur'dan bölünmüş ve Yeni Düstur'da önde gelen isimlerden sayılabilecek ve bakanlık görevi de yapmış Ahmet Mestiri tarafından kurulmuştur.³⁸ Bin Ali Sosyalist Demokratlar Hareketi'ni zayıflatmak için parti içi bölünmeyi körüklemiş ve bazı liderlerini tutuklamıştır.³⁹ 1981 seçimlerinde parlamento'ya hiç aday sokamamıştır. 1999 seçimlerinde 13 sandalye, 2009 seçimlerinde ise 16 sandalye kazanmıştır.⁴⁰ Partinin genel sekreteri Kaskussi Ahmet Kurucu Meclis için yapılacak seçimlere katılacaklarını ve partisinin kendini merkezde ve ilerici bir hareket olarak tanımladığını belirtmiştir.⁴¹ Öte yandan partinin Bin Ali döneminde en büyük muhalif parti olması eski rejim ile bağlantılı olması suçlamalarını da beraberinde getirmektedir. Partinin seçim öncesi süreçte ne kadar aktif olduğu ise muğlak görünmektedir.⁴² Bu parti de 10 parti ile birlikte Kurucu Meclise anayasa hazırlaması için 1 yıllık geçiş süreci tanınması konusunda uzlaşmıştır ve karar bildirgesine imza atmıştır.⁴³

Demokratik Sendikacılar Birliği

Arap milliyetçisi Demokratik Sendikacılar Birliği ise 26 Kasım 1988 tarihinde Bin Ali iktidarının yarattığı kısa dönemli siyasi özgürlük ortamında kurulmuştur. Lideri Ahmed İnubli'dir. Kurulduğu tarih olan 1988'den beri tüm seçimlere katılan parti Arap milliyetçiliğini savunmaktadır. 29 Nisan- 1 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirilen kongresinde İnubli tekrar genel sekreter seçilmiştir. Parti, programında Tunus'un iç kesimlerinin kalkındırılması, tarımsal kalkınma ve kamu politikalarının reforme edilmesi ile Afrika ve Arap Birlikleri ile ilişkilerin geliştirilmesine öncelik vermektedir.⁴⁴

Sosyalist Liberal Parti

Liberal bir parti olan Sosyalist Liberal Parti 1988 tarihinde kurulmuştur. Lideri Monder Thabet'tir. 2009'da 9 sandalye kazanmıştır. 2008'deki Devlet Başkanlığı seçimlerinde Bin Ali'ye destek vermişlerdir.⁴⁵ Eski rejim ve Bin Ali ile olan ilişkileri ve verdiği destek yeni dönemde parti için sorun teşkil etmektedir. İslamcılarının da dahil olduğu adım adım gerçekleşecek bir süreçten yana olan parti, Aralık-Ocak Tunus Halk ayaklanmaları ve Bin Ali sonrası dönemde ülkenin köklü bir değişim içine girmesini istikrar karşıtı gelişmeler olarak görmektedir.⁴⁶

Demokratik Emek ve Özgürlükler Forumu

Demokratik Emek ve Özgürlükler Forumu (FDLT) ise Tunus siyasi hayatının bir diğer partisidir. Lideri Mustafa Bin Cafer tanınmış bir insan hakları aktivistidir. Mustafa bin Cafer siyasete Sosyalist Demokratlar

Hareketi'nde (MDS) 1978 tarihinde başlamış ve 9 Nisan 1994 tarihinde Sosyalist Demokratlar Hareketi'nden ayrılarak Demokratik Emek ve Özgürlükler Forumu'nu kurmuştur.⁴⁷ Parti, 2002 tarihinde yasal statüye kavuşmuştur. Bin Ali iktidarı döneminde özellikle İlerici Demokrat Parti ile birlikte yasal muhalif kanadı temsil etmekteydiler. 2005 tarihinde oluşturulan 18 Ekim Hareketi'ne dahil olmuştur.

Yenilenme Hareketi (Ettajdid)

Yenilenme Hareketi (Ettajdid), 1919 tarihinde Fransız Komünist Partisi'nin bir ofisi olarak Tunus'ta kurulmuştur. 1963 tarihinde pek çok üyesi tutuklanmıştır. 1993 tarihinde parti adını değiştirerek Yenilenme Hareketi adını almıştır.⁴⁸ Parti kendini demokratik ve ilerici modernist olarak tanımlamaktadır. Modern Demokratik Bloğuna dahil olmuştur.⁴⁹

Seçim İttifakları

Ülkede Kurucu Meclis seçimlerine katılmak için 13 parti ve 12 blok (seçim ittifakı) başvuruda bulunmuştur. Bunların bazıları Modern Demokratik Bloğu, Demokratik Birliği, Bağımsız Demokratik İttifakı, Ulusal Refah ve Barış İttifakı'dır.

Modern Demokratik Bloğu

Temmuz ayında Yenilenme Hareketi, Sol Sosyalist Partisi, Tunus Demokratik ve Vatanserver İşçi Partisi, Yeşil Tunus Partisi, El Vefak El Cumhuriyet gibi 11 partiden oluşan Modern Demokratik Bloğu özellikle sol partileri çatısı altında toplayarak seçimlere beraber gideceklerini açıklamıştır. Öte yandan Nahda ve Moncef Marzuki liderliğindeki Cumhuriyet

Kongresi arasında bir ittifak beklentisi bulunmamaktadır. Şu ana kadar bu yönde resmi bir açıklama gelmemekle birlikte bu yöndeki bir tercih her iki parti açısından da pragmatist bir yönelim olarak görünmektedir.

Demokratik Anayasal Birlik Partisi'nden Kalanlar

Öte yandan yeni partilerin tamamının yeni eğilimler ve eski muhalifleri temsil ettiğini söylemek doğru olmaz. Kemal Kemal Marcene'nın El Mubedra'sından Muhammed Jiham'ın El Vatan'ına kadar pek çok sayıda DABPci parti kurulmuştur. Bu partiler diğer küçük partilere göre daha örgütlü, pragmatik ve merkezde oluşları ile dikkat çekmektedirler.

Sonuç

Bin Ali sonrası döneme en hızlı entegre olan grubun El Nahda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak El Nahda'ya karşı 1990'lı yıllardaki şiddet olaylarından ötürü mevcut bir orta sınıf korkusu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁵⁰ El Nahda'nın yeni imajı her ne kadar insan hakları, eşitlik, demokrasi ve şiddet karşıtlığı gibi değerler üzerine kurulu olsa da son zamanlarda Selefî grupların dü-

zenlediği gösteriler El Nahda'yı siyasi anlamda zora sokmaktadır.⁵¹ El Nahda'dan sonra kamuoyu yoklamalarında ikinci sırada yer alan İlerici Demokrat Parti'nin de sandıktan başarıyla çıkacağı düşünülebilir. Bin Ali sonrası dönemde önemli komisyonlarda görev alan parti ve üyeleri Tunuslulara kendini tanıtmada iyi bir fırsat elde etmiştir. Ancak 100'den fazla partinin Tunuslular tarafından bu kadar kısa sürede tanınmayacağı da önemli gerçeği oluşturmaktadır. Özellikle Tunus İşçi Birliği'nin seçim yarışına katılmayışi siyasal denklemde Aralık-Ocak Ayaklanmalarında neredeyse hiç rol almamış partiler açısından bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Seçimlerde küçük partilerin şansının düşük olmasının yanı sıra seçmen bilgisizliğinin ve ilgisizliğinin seçim sonuçlarını kısmen etkileyeceği de düşünülebilir. Özellikle marjinal sol ve komünist partilerin amblemlerinin orak- çekiçten oluşması bu partilerin karıştırılmasına, diğer ana akım partilerin amblemlerinin neredeyse tamamının değiştirilip ortak temalara yer verilmesi, partiler konusundaki kafa karışıklığını arttıracığa benzemektedir. Tüm bu partilerin bu siyasal ortamda temsil hakkı kazanmayacağı kesindir. Bu durum ise birkaç büyük partinin bu bölünmüşlükten daha avantajlı çıkacağı sonucunu beraberinde getirecektir.

DİPNOTLAR

- 1 Uluslararası Kriz Grubu, Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'da Halk Hareketleri-IV, Tunus'un Yolu, sf. 4, 28 Nisan 2011
- 2 Nebahat Tanrıverdi O, Tunus'ta İktidarın Devrilmesi: Nedenleri ve Etkileri, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=1397>, 19 Ocak 2011.
- 3 Uluslararası Kriz Grubu, Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'da Halk Hareketleri-IV, Tunus'un Yolu, sf. 4, 28 Nisan 2011.
- 4 Örneğin başkent Tunis'te halk gösterilerine Baro Birliği üyeleri öncülük etmiştir.
- 5 12 Ocak 2011'de Hama Hammami, Muhammed Mzem ve Amar Amroussia'de gözaltına alınmış ve 18 Ocak 2011'de serbest bırakılmıştır. TKİP, 24 Aralık'ta başlayan halk ayaklanmasında aktif olarak görev alan nadir siyasi partilerden biridir. Al Jazeera, Opposition leaders excluded, 18 Ocak 2011.
- 6 Partinin lideri Abderrazak Hammami'dir.
- 7 29 Aralık'ta İDP, İletişim ve İçişleri Bakanlarının istifalarını istemiş, kısa bir süre sonra her iki partinin de liderleri tutuklanmış ve gazeteleri de kapatılmıştır. Uluslararası Kriz Grubu, Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'da Halk Hareketleri-IV, Tunus'un Yolu, sf. 9, 28 Nisan 2011.
- 8 Uluslararası Kriz Grubu, Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'da Halk Hareketleri-IV, Tunus'un Yolu, sf. 9, 28 Nisan 2011.
- 9 Nebahat Tanrıverdi O, Tunus'ta Yeni Dönem, 23 Mart 2011.
- 10 Tunisia Postpones Election, Possibly Aiding New Parties, <http://www.nytimes.com/2011/06/09/world/africa/09tunis.html>, 8 Haziran 2011.
- 11 IFES FAQ, Elections in Tunisia: The Constituent Assembly, Temmuz 2011, Tunisian parties lay down road map for new constitution and future elections, http://www.washingtonpost.com/world/africa/tunisian-parties-lay-down-road-map-for-new-constitution-and-future-elections/2011/09/15/gIQA1vjuUK_story.html, 15 Eylül 2011.
- 12 Rajaa Basly, The Future of al-Nahda in Tunisia, <http://carnegieendowment.org/2011/04/20/future-of-al-nahda-in-tunisia/ic>, 20 Nisan 2011.
- 13 Decree N°35 dated May 10, 2011 on the Election of the National Constituent Assembly, IFES, Resources Section.
- 14 Bu kota uygulaması ile listelerdeki adayların en az %25'i kadın adaylardan oluşmak zorundadır. Decree N°35 dated May 10, 2011 on the Election of the National Constituent Assembly, IFES, Resources Section.
- 15 Thousands of Ben Ali's political prisoners released under amnesty, France24, <http://www.france24.com/en/20110219-thousands-political-prisoners-held-under-ben-ali-released-under-general-amnesty-tunisia>, 19.02.2011. ; Tunisian Prisoners freed under Amnesty, Euronews, <http://www.euronews.net/2011/01/21/tunisian-prisoners-freed-under-amnesty/>, 21.01.2011.
- 16 Chris Toensing, Tunisian Labor Leaders Reflect Upon Revolt, Middle East Research and Information Project, <http://www.merip.org/mer/mer258/tunisian-labor-leaders-reflect-upon-revolt-0>. Clement H. Moore, Tunisia Since Independence, syf. 86-87; Alexis Arieff, Political Transition in Tunisia, Congressional Research Center, 2 February, 2011, syf.10.

- 17 UGTT Will Not Run for the Elections of Constituent Assembly, Tunisia Live, <http://www.tunisia-live.net/2011/08/23/ugtt-will-not-run-for-the-elections-of-constituent-assembly/>, 23 Ağustos 2011.
- 18 Linda G. Jones, "Portrait of Rashid al-Ghannoushi", Middle East Report, No. 153, Islam and the State (Jul. - Aug., 1988, syf.21.
- 19 Jones, a.g.m., s. 22
- 20 Esposito and Piscatori, a.g.m., s.131.
- 21 Ayrıntılı bilgi için bakınız: Moore, a.g.e.
- 22 Bu üç oluşum Tunus Genel İşçi Birliği, Nahda ve İlerici Demokrat Parti'dir. EMRHOD, Voices of Revolution: Conversations with Tunisian Youth, March 2011.
- 23 Marc Lynch, Tunisia's New Al-Nahda, Foreign Policy, http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/06/29/tunisias_new_al_nahda, 29 Haziran 2011.
- 24 Marc Lynch, Tunisia's New Al-Nahda, Foreign Policy, http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/06/29/tunisias_new_al_nahda, 29 Haziran 2011.
- 25 1990'larda bazı El-Nahda üyeleri eski iktidar partisinin binalarına saldırmış, sivil kayıplara neden olmuş, açık kadınların yüzlerine kezzap atılması vakaları görülmüştür. El Nahda daha sonra yaptığı açıklamalarda bu üyelerin kendi inisiyatifleri ile bu eylemlere karıştıklarını ve hareketin eylemlerle ilgili olmadıklarını açıklamışlardır.
- 26 Progressive Democratic Party, <http://www.tunisia-live.net/2011/10/09/parti-democratique-progressiste-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B2%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%91%D9%8A%D9%85%D9%88%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%B7%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%82%D8%AF%D9%91%D9%85%D9%8A/>, 9 Ekim 2011.
- 27 Interview with Maya Jribi, Leader of the Progressive Democratic Party of Tunisia: "Our Youth Have Neither Hope Nor Future", <http://nawaat.org/portail/2009/02/05/interview-with-maya-jribi-leader-of-the-progressive-democratic-party-of-tunisia-our-youth-have-neither-hope-nor-future/>, 5 Şubat 2009.
- 28 Mon Programme pour la Constituante, <http://pdpinfo.org/spip.php?article98138>, 21 Mayıs 2011.
- 29 Amnesty International Report 2001, Tunisia.
- 30 Parti programının tam metni için bkz: Un Plan Pour La Tunisie, http://www.cpr.tn/images/programmes/prgcpr_fr.pdf,
- 31 Elaine Ganley, AP Interview: Tunisian opposition fears chaos, Associated Press, <http://www.signonsandiego.com/news/2011/feb/10/ap-interview-tunisian-opposition-fears-chaos/>, 10 Şubat 2011.
- 32 Houssein Sta Ali, How Communist is Tunisia's Communist Party?, Tunisia Live, <http://www.tunisia-live.net/2011/10/11/how-communist-is-tunisias-communist-party/>, 11 Ekim 2011.
- 33 Ayrıntılı bilgi için partinin resmi sayfasına bkz: <http://www.albadil.org/>
- 34 Andrew Coates, Islamists (Ennahda) Attack Tunisian Left Meeting, <http://tendancecoatesy.wordpress.com/2011/07/04/islamists-ennahda-attack-tunisian-left-meeting/>, 4 Temmuz 2011
- 35 Our Proposal On How To Deal With The Issue Of The Republican System Of Religious, Socialist Left Party, <http://www.psg.tn/>

- 36 Patriotic and Democratic Labour Party official web site, <http://www.hezbelamal.org/siteanglais/index.htm>
- 37 Marco 't Hoen, Tunisia's Excluded Opposition Wants In, The Epoch Times, <http://www.theepochtimes.com/n2/content/view/49548/>
- 38 The Middle East and North Africa 2003, syf.1058.
- 39 1997 yılındaki tutuklamalar bu bağlamda değerlendirilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Amnesty International 1997, *Tunisia – A Widening Circle Of Repression*, <http://www.amnesty.org/fr/library/asset/MDE30/025/1997/fr/246ae394-ea79-11dd-b05d-65164b228191/mde300251997en.html>
- 40 Yahia, M. & Arfaoui, 'Tunisia opposition wins quarter of Parliament seats', Magharebia, http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2009/10/27/feature-03
- 41 MDS: Participer aux élections de la Constituante pour servir le pays, Portail Femme, <http://www.portail-femme.com/actualites/au-feminin/5752-876543>
- 42 Partinin resmi web sitesi aktif görünmemektedir. Bkz: <http://www.mds.org.tn/>
- 43 Declaration of Transitional Process: Broad Consensus Leaves Some Grumbling, Tunisia Live, <http://www.tunisia-live.net/2011/09/16/declaration-of-transitional-process-broad-consensus-leaves-some-grumbling/>
- 44 Réélection de Ahmed Inoubli au poste de secrétaire général de l'UDU, Politik.tn, <http://politik.webmanagercenter.com/2011/05/02/reelection-de-ahmed-inoubli-au-poste-de-secretaire-general-de-ludu/>
- 45 President Ben Ali seeks fifth term, Magrebia, http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2008/08/01/feature-01
- 46 Stumbling Blocks on the Road to Democracy, Qantara, http://en.qantara.de/wcsite.php?wc_c=7132
- 47 Ettakatol Party official web site, <http://www.ettakatol.org/ar/le-parti/historique.html>
- 48 George E. Delury, Deborah A. Kaple, World Encyclopedia Of Political Systems And Parties, syf. 1119.
- 49 Partinin resmi web sitesi. <http://ettajdid.org/valeurs.php?PHPSESSID=da6c2b68d0f19e8d98f0ca4d60c0da79>
- 50 Özellikle bu tarihlerde eski iktidar partisi binasına saldırı düzenlenmiş, 1 sivil hayatını kaybetmiş, vatandaşların yüzlerine kezzap atma vakaları görülmüş ve başı açık kadınlara fiziksel saldırılarda artma görülmüştür.
- 51 Hiz El Tahrir'in çalışmaları bu bağlamda değerlendirilebilir.

ORSAM AKADEMİK KADROSU

Hasan Kanbolat
 Prof. Dr. Hayati Aktaş
 Doç. Dr. Veysel Ayhan
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Doç. Dr. Özlem Tür
 Habib Hüzmüzlü
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
 Dr. Neslihan Kevser Çevik
 Dr. Didem Danış
 Dr. Jale Nur Ece
 Dr. İlyas Kamalov
 Dr. Bayram Sinkaya
 Dr. Süreyya Yiğit
 Av. Aslıhan Erbaş Açıklak
 Volkan Çakır
 Bilgay Duman
 Oğün Duru
 Noyan Gürel
 Selen Tonkuş Kareem
 Oytun Orhan
 Sercan Doğan
 Nebahat Tanriverdi
 Selen Tonkuş Kareem
 Uğur Çil
 Nazlı Ayhan
 Leyla Melike Koçgündüz
 Göknil Erbaş
 Aslı Değirmenci
 Jubjana Vila
 Mavjuda Akramova

ORSAM Başkanı
 ORSAM Trabzon Temsilcisi, KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
 ORSAM Danışmanı, Avrasya
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Atatürk Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Avrasya
 ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
 ORSAM Danışmanı, Afrika
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
 ORSAM Yönetici Editörü
 ORSAM İzmir Temsilcisi
 ORSAM Erbil (Irak) Temsilcisi
 ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Karadeniz
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
 ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden
 Dr. Seyfi Kılıç
 Kamil Erdem Güler
 Çağlayan Arslan

ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
 ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
 ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı
 ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid
 Prof. Dr. Hayati Aktaş
 Hasan Alsancak
 Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Prof. Dr. Ahat Andıcan
 Prof. Dr. Dorayd A. Noori
 Prof. Dr. Tayyar Arı
 Prof. Dr. Ali Arslan
 Başar Ay
 Prof. Dr. Mustafa Aydın
 Doç. Dr. Ersel Aydın
 Doç. Dr. Veysel Ayhan
 Prof. Dr. Hüseyin Bağcı
 İtir Bağdaçlı
 Prof. Dr. İdris Bal
 Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar
 Kemal Beyatlı
 Barbaros Binicioğlu
 Prof. Dr. Ali Birinci
 Doç. Dr. Mustafa Budak
 E. Hava Orgeneral Ergin Celasin
 Volkan Çakır
 Doç. Dr. Mitat Çelikpala
 Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya
 Dr. Didem Danış
 Prof. Dr. Volkan Ediger
 Prof. Dr. Cezmi Eraslan
 Prof. Dr. Çağrı Erhan
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
 Dr. Amer Hasan Fayyadh
 Av. Aslıhan Erbaş Açıklak
 Cevat Gök
 Mete Göknel
 Osman Göknel

Irak Danıştay Eski Başkanı
 Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
 ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
 Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
 Türkiye Tekstil Sanayi İşveren Sendikası Genel Sekreteri
 Kadir Has Üniversitesi Rektörü
 Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
 ORSAM Ortadoğu Dan., Abant İzzet Baysal Üni., Uluslararası İlişkiler Böl.
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 İzmir Ekonomi Üni. Öğretim Gör., Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Böl.
 TBMM 24. Dönem Milletvekili
 Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Müh. Bölüm Başkanı
 Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
 Ortadoğu Danışmanı
 Polis Akademisi
 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
 23. Hava Kuvvetleri Komutanı
 ORSAM Danışmanı, Afrika
 Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 İstanbul Şehir Üniversitesi Rektörü
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
 İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
 Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
 Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürü, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Ortadoğu Dan., Ahi Evran Üni., Uluslararası İlişkiler Böl. Başkanı
 Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
 ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
 Irak El Fırat TV Türkiye Müdürü
 BOTAŞ Eski Genel Müdürü
 BTC ve NABUCCO Koordinatörü

Timur Göksel
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Habib Hümmüzlü
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Dr. Tuğrul İsmail
 Dr. İlyas Kamalov
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Selçuk Karaçay
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Yrd. Doç. Dr. Şaban Kardaş
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Doç. Dr. Mustafa Kibaroglu
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Murat Özçelik
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Prof. Dr. Victor Panin
 Doç. Dr. Fırat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Ersan Sarıkaya
 Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Özlem Tür
 M. Ragıp Vural
 Dr. Ermanno Visintainer
 Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Dr. Süreyya Yiğit

Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Avrasya Danışmanı
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodafone Genel Müdür Yardımcısı (Türkiye)
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek, Kırgızistan)
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 KPMG, Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Ankara Üniversitesi, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Türkiye Cumhuriyeti Bağdat Büyükelçisi
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üni. İktisat Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya)
 Gazi Üni. Uluslararası İlişkiler Bölümü TÜRKSOY Genel Sekreter Yard.
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 Türkmeneli TV – (Kerkük, Irak)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Atatürk Üniversitesi
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araş. Merk Türkiye-Ortadoğu Araş. Masası Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üni. Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampusü Rektör Yardımcısı (KKTC)
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü (ABD)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 Vox Populi Direktörü (Roma-İtalya)
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 St. Petersburg Şehir Par. Milletvekili, St. Petersburg Üni. (Rusya Fed.)
 ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han
 Raymond Hinnebusch
 Rosemary Hollis
 Bahgat Korany
 Peter Mandaville
 Emma Murphy

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi
 St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 George Mason Üniversitesi (ABD)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Hasan Kanbolat
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Başkanı
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Dan., Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Böl. Başkanı

MithatpaŐa Caddesi 46/6 Kızılay-ANKARA
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr